

Studiu de caz privind dezvoltarea de abilități emoționale, consilierea socială/ vocațională a preșcolarilor/ elevilor din grupul țintă constituit în județul Giurgiu, pe categorii de vârstă și nevoi de servicii psiho-sociale, în vederea acordării de suport emoțional/ psihologic pe durata implementării proiectului și pe perioada sa de sustenabilitate pentru proiectul POCU/784/6/24/139599 ProAcces

Activitatea A.4

A.4.1. Dezvoltare abilitați emoționale, consiliere socială, suport emoțional/psihologic, consiliere vocaționala

Tehnici de lucru adaptate copiilor cu cerințe educative speciale

- Experții de sprijin psihosocial au descoperit printre preșcolarii și elevii din grup o serie de cazuri (majoritatea nediagnosticate) de copii cu CES
- Considerăm că pentru aceste cazuri se impune adecvarea conținutului învățării și a metodelor de predare astfel încât ei să poată face față procesului instructiv educativ, să poată fi real integrați în colectivul școlar și să nu se aple în risc de abandon școlar.

Conceptul de *Cerințe educative speciale*

- **Cerințele educative speciale derivă din dizabilități, deficiențe, boli sau deprivări de ordin socio-cultural.**
- Conceptul de cerințe educative speciale (CES) corespunde deci unui tip de abordare care:
 - postulează ideea că fiecare copil este unic,
 - identifică faptul că orice copil poate învăța la un anumit nivel,
 - valorizează unicitatea tipului de învățare determinată de particularitățile individuale,
 - cultivă diversitatea copiilor ca un mijloc de învățare care sprijină și întărește învățarea dacă aceasta este accesată adecvat (**prin curriculum adaptat nevoilor particulare**).

Conceptul de *Cerințe Educative speciale*

- Această abordare consideră curriculum școlar ca un instrument de lucru necesar de a fi conceput ca flexibil, adaptat la nevoile/posibilitățile elevilor.
- Punctul de plecare în alcătuirea strategiilor de lucru îl constituie identificarea problemelor pe care le întâmpină copiii în învățare nu pentru a-i clasifica și eticheta ci pentru a construi și proiecta activitățile educative în maniera în care să vină în întâmpinarea nevoilor lor.

Conceptul de *Cerințe Educative speciale*

- Orice copil prezintă prin felul său de a fi, o serie de **particularități** /caracteristici care se referă la **modul, stilul, ritmul și specificul învățării sale**.
- În același timp o serie de copii prezintă particularități ce îndreptățesc un **sprijin suplimentar**, activități specifice pentru realizarea sarcinilor presupuse de învățare;
- este vorba de **cerințe speciale**, diferite de cele ale majorității copiilor și care determină măsuri specifice

Strategii de interventie educationala pentru elevii cu deficiente severe

- **Organizarea generala a cadrului de invatamant si a rutinei zilnice:**
- In cazul in care **elevul cu dizabilitati se afla integrat** intr-o clasa de elevi cu dizabilitati usoare sau fara dizabilitati, el trebuie:
- sa intre in clasa in acelasi timp cu ceilalti elevi;
- sa fie asezat intr-o banca din care sa poata vedea bine profesorul si sa poata fi antrenat in activitatile clasei;
- sa participe la activitati in acelasi timp cu ceilalti elevi;
- sa realizeze trecerea de la o activitate la alta in acelasi timp cu ceilalti;
- sa plece din clasa odata cu ceilalti copii;

Strategii de interventie educationala pentru elevii cu deficiente severe

- sa fie incurajat sa participe la toate activitatile din timpul orei;
- sa fie ajutat doar atunci cand e strict necesar si doar pentru o scurta perioada de timp;
- sa fie incurajat sa socializeze cu ceilalti copii si sa primească sprijin de la acestia, atunci cand e cazul;
- sa fie incurajat sa realizeze sarcini de grup.

Strategii de interventie educationala pentru elevii cu deficiente severe

- Elevului (elevilor) trebuie sa li se ofere cateva **instrumente de organizare** a activitatii:
- orarul de lucru sau "harta zilei" – un instrument de planificare a duratei si succesiunii activitatilor;
- completarea calendarului zilnic (ce zi este azi, cate zile au trecut din luna aceasta, cate zile mai sunt, cate duminici are luna); acest instrument simplu da rezultate remarcabile, chiar si la copiii de varsta mare, atunci cand scopul folosirii lui este cel al organizarii mentale, al structurarii, al organizarii spatio-temporale a copilului.
- El poate fi redactat sub forma unei foi de calendar lunare, copiii colorand zilnic casuta corespunzatoare zilei curente. Pot fi folosite culori diferite pentru zilele lucratoare si zilele de odihna;

Strategii de interventie educationala pentru elevii cu deficiente severe

- alta rutina importanta este obisnuinta elevilor de a evalua rezultatele propriei activitati;
- elevul trebuie sa respecte urmatoarea secventa de lucru: citeste - intreaba-te ce-ai citit exprima cu cuvintele tale ce ai citi;
- descompunerea unei sarcini de lucru in pasi mici;
- folosirea echipamentelor adaptate (periferice si soft pentru calculatoare, lupe pentru copiii cu deficiente vizuale, aparate cu semnal sonor sau vizual, aparate cu retur vocal, sisteme de tip touch screen etc.)

Strategii educationale pentru copiii cu dificultati severe de invatare

- Dificultatile de invatare sunt considerate deseori un handicap invizibil. Elevii care prezinta aceste dificultati nu au dizabilitati motorii sau senzoriale si nu prezinta un nivel al inteligentei sub medie. Totusi, ei intampina mari probleme in anumite domenii scolare, cum ar fi:
 - limbajul receptiv (ascultare, citire), procesarea limbajului (gandire, conceptualizare, integrare) si limbajul expresiv (vorbire, scris);
 - calculul matematic;
 - abilitatile vizuale, auditiv, motorii, de organizare si/sau conceptuale;
 - memorie;
 - focalizarea atentiei;

Strategii educationale pentru copiii cu dificultati severe de invatare

- **Strategii motivationale:**
- verificarea temelor sau a lucrarilor de control se face incercuind raspunsurile corecte, mai degraba decat greselile;
- intarirea raspunsurilor corecte;
- realizarea unor grafice de inregistrare in timp a rezultatelor copilului.

Strategii educationale pentru copiii cu dificultati severe de invatare

- **Strategii de prezentare:**
- se folosesc mai multe modalitati de prescurtare a materialelor (orala, la tabla, pe planse sau afise, diagrame, discutii in clasa etc);
- se transmite consemnul elevului dupa ce contactul vizual a fost stabilit. Consemnul trebuie sa fie clar si concis, logic, confirmat de elev. Apoi scris pe tabla sau in caiet;
- lucrurile importante se subliniaza sau se marcheaza, atat pe tabla cat si in caiet;
- pasii de invatare trebuie sa fie mici, de la simplu la dificil;

Strategii educationale pentru copiii cu dificultati severe de invatare

- se incurajeaza elevul sa puna intrebari si sa ceara lamuriri;
- se evita folosirea limbajului figurativ;
- se dau mai multe consemne scurte, in locul unuia lung;
- se da posibilitatea elevului instabil sa se miste prin clasa din cand in cand, pentru ca altfel ii va fi dificil sa se concentreze.

Strategii educationale pentru copiii cu dificultati severe de invatare

○ **Cititul:**

- reducerea lungimii textului pe care trebuie sa-l citeasca acest copil;
- vocabular de sprijin, liste de cuvinte uzuale.

○ **Matematica:**

- folosirea unor suporturi concrete pentru invatarea conceptelor matematice (obiecte, imagini);
- exersarea, impreuna cu elevul, a pasilor de urmat in rezolvarea unei probleme (construirea strategiei de rezolvare).

Strategii educationale pentru copiii cu dificultati severe de invatare

○ **Scrisul:**

- Elevii cu dificultati de scriere au probleme in transferul continuturilor pe care le vad intr-o forma scrisa, din pricina problemelor motorii, vizuale si de prelucrare a informatiei. De aceea, este recomandabil:
 - sa i se permita copilului sa scrie mai putin, intr-un timp mai lung;
 - liniatura caietului trebuie sa fie mai mare, iar consemnele sa poata fi scrise si pe calculator, inregistrate pe banda etc.;
 - copilul trebuie incurajat sa scrie numai dupa ce a ascultat cu atentie si a inteles consemnul;

Strategii educationale pentru copiii cu dificultati severe de invatare

- **Lucrarile de control:**
- pregatirea anterioara a elevului pentru test si cerintele acestuia;
- fise de recapitulare asemanatoare testului, verificate impreuna cu elevul, pentru a depista punctele tari si punctele slabe;
- profesorul trebuie sa se asigure ca elevul intelege consemnele testului;
- posibilitatea ca anumite raspunsuri sa fie orale, ulterior ele fiind inregistrate si transcrise;
- timp suficient pentru completarea testului.

Strategii educationale pentru copiii cu dizabilitati (tulburari) comportamentale

- Tulburarile comportamentale afecteaza relatiile sociale si progresul scolar al copilului. Aceste comportamente nu sunt datorate unor factori intelectuali sau de sanatate ci se manifesta in situatii diferite, fata de oameni diferiti. Tulburarile de comportament se refera la:
 - tulburari de conduita (agresiuni verbale sau fizice, intimidare, lipsa de atentie);
 - anxietate, teama, tensiune, frica, depresie, tristete;
 - agresiune sociala (vandalism, abandon scolar, fuga de acasa);
 - imaturitate (atentie scazuta, concentrare slaba, coordonare deficitara, plictiseala).

Strategii educationale pentru copiii cu dizabilitati (tulburari) comportamentale

- Cauzele acestor comportamente sunt numeroase. In situatia in care ele sunt mai degraba de ordin educational, atunci orientarea energiei educationale catre succes este recomandabila.
- Daca se estimeaza o cauza biologica a acestor comportamente, atunci sunt vizate schimbari in dieta copilului, in tratamentul medicamentos.
- Daca exista cauze psihologice, atunci consilierea psihologica sau chiar psihoterapia reprezinta o posibila solutie pentru rezolvarea conflictelor latente ale copilului sau tanarului.

Strategii educationale pentru copiii cu dizabilitati (tulburari) comportamentale

- Principiul general de interventie in acest caz este acela ca invatarea de comportamente noi este un obiectiv esential in educatie si ca pedeapsa nu are consecinte semnificative la copilul cu astfel de comportamente.
- Totodata, se presupune ca acesti copii sunt pe pragul de a fi exmatriculati, iar strategia educationala vizeaza un plan de prevenire a acestei decizii, precum si un plan de tranzitie catre un nou pattern de comportament.

Strategii educationale pentru copiii cu dizabilitati (tulburari) comportamentale

- **Cum se pot preveni** problemele de comportament ale acestor copii?
- Iata cateva recomandari:
- sarcinile scolare trebuie sa fie orientate catre succes;
- comentariile profesorilor trebuie sa fie pozitive, in cel putin 75% din cazuri;
- copilul trebuie sa fie invatat sa rezolve conflicte si sa se descurce cat mai bine in situatiile din viata cotidiana;

Strategii educationale pentru copiii cu dizabilitati (tulburari) comportamentale

- trebuie stabilite clar consecintele comportamentelor inadecvate; de exemplu, copilul va petrece o perioada de timp intr-un spatiu special desemnat pentru pauzele de activitate;
- copilul trebuie "ocupat" permanent cu sarcini de invatare, dar care sa-i fie accesibile;
- spatiul de lucru nu trebuie sa fie aglomerat; toate partile camerei trebuie sa fie vizibile;
- atunci cand este nevoie, se recomandă supravegherea copilul indeaproape.

Strategii educationale pentru copiii cu dizabilitati (tulburari) comportamentale

- **Strategiile de predare** folosite cu acesti copii sunt urmatoarele:
- utilizarea unui program de predare-invatare foarte structurat (extrem de detaliat si concis);
- sarcinile de lucru trebuie sa fie mai degraba individualizate decat sarcinile de grup;
- consemnele si sarcinile de lucru trebuie sa fie usor de inteles, iar timpul de rezolvare nu trebuie lungit foarte mult;

Strategii educationale pentru copiii cu dizabilitati (tulburari) comportamentale

- combinarea activitatilor de tip creion-hartie cu cele fizice;
- evitarea pedepselor sau a criticilor, adoptarea unei atitudini pozitive, de respect, armonioasa in raport cu copilul;
- evitarea “creionului rosu”, a sublinierii rezultatelor incorecte ale copilului, evidentierea celor valide.

Strategii educationale pentru copiii cu dizabilitati (tulburari) comportamentale

- regulile trebuie reduse la minimum (nu mai mult de 5), dar acestea trebuie respectate cu strictete;
- copilul poate fi implicat in stabilirea regulilor de urmat;
- de evitat cu orice pret: fortarea copilului de a-si cere scuze, argumentele, confruntarile, pedeapsa intregii clase pentru comportamentul unui singur elev, provocarea unui copil in directia adoptarii unui comportament negativ;
- copilul, familia, scoala, trebuie sa se implice deopotriva in realizarea programului de interventie educationala.

Strategii educationale pentru copiii cu autism

- . **Deficitele de interacțiune socială**
- **Recomandari**
 - Pentru deprinderea aptitudinilor sociale este esențială introducerea copilului într-un grup de copii fără probleme de socializare.
- De asemenea, învățarea regulilor sociale și a situațiilor în care acestea se aplică este foarte importantă pentru integrarea copilului.
 - Insistența pentru contactul vizual (sau cel puțin se cere copilului să privească fața adultului) atunci când acesta îi vorbește.
 - Nu se va insista pentru contactul fizic, decât dacă acesta aduce un beneficiu imediat copilului, deoarece unii pot prezenta o hipersensibilitate tactilă (în acest caz, contactul corporal fiind foarte inconfortabil pentru ei).

Strategii educationale pentru copiii cu autism

- - Invatarea expresiilor faciale si corelarea acestora cu starea emotionala adecvata.
 - învățarea formelor de salut, formule de politete, raspunsuri la anumite intrebari (initial acestea vor fi raspunsuri mecanice oferite in toate situatiile similare, insa au rolul de a reduce din anxietatea copilului in fata unei situatii neprevazute).
- - învățarea unui minimum de reguli sociale – a -ți aștepta rândul, a oferi ceva altui copil, a-ți comunica nevoile adecvat, a menține igiena.

Strategii educationale pentru copiii cu autism

- **Deficitul în comunicare**
- **Recomandari**
 - Comunicarea trebuie sa fie rara, clara, concreta, constanta
 - Folosirea cuvintelor pe care copilul le intelege; utilizarea aceluiasi cuvant pentru descrierea aceleiasi situatii
 - Folosirea propozitiilor scurte si simple
 - Exagerarea mimicii, gesturilor si intonatiei.

Strategii educationale pentru copiii cu autism

- - Utilizarea suportului vizual in comunicare (imagini, pictograme): acesta atrage si mentine atentia, reduce anxietatea, concretizeaza conceptele.
 - Folosirea de catre adult a pronumelui inversat pana copilul invata corect pronumele
 - Precizarea corecta a denumirii obiectelor si actiunilor folosite idiosincronic de catre copil
- - In cazul intrebarilor obsesive – la inceput raspuns identic, apoi ignorarea intrebarii
 - Ignorare la accent si intonatie anormala.

Strategii educationale pentru copiii cu autism

- ***Bizarerii comportamentale***

- ***Recomandari***

Modalitati de diminuare a stereotipiilor:

- Oferirea unei alternative asemanatoare ca efect
- Limitarea spatiului (i se permite sa faca miscarea stereotipa numai intr-un anumit loc: acasa, nu si pe strada), a timpului (durata si momentul zilei in care ii este permis comportamentul) si a persoanelor (numai in prezenta anumitor persoane: mama, educatoarea).
- Implicarea intr-o alta activitate.
- Folosirea stereotipiilor pentru invatarea unor deprinderi noi

Strategii educationale pentru copiii cu autism

- - In cazul autoagresivitatii se recomanda ignorarea (cand comportamentul nu presupune o vatamare corporala grava) atunci cand aceasta are scop de manipulare.
- Daca are rol de autostimulare, agresivitatea va fi canalizata spre o alta actiune sau obiect (lovirea unei tobe, alergat).
 - Mediul copilului autist poate suferi modificari minore, doar daca acestea vor fi introduse treptat si reprezinta o necesitate pentru copil.

Strategii educationale pentru copiii cu autism

- Fixatiile pe obiecte pot fi reduse prin aceleasi metode ca si in cazul stereotipiilor.
 - Imaginatia poate fi stimulata prin joc de rol, copilul fiind invatat initial sa execute mecanic o activitate. Aceasta va fi descompusa in mai multe actiuni ce vor fi insusite treptat de catre copil.
- Pe masura ce acesta se obisnuieste cu sarcina, cadrul va fi schimbat (vor fi folosite situatii diverse, activitatea ramanand aceeasi).

Strategii educationale pentru copiii cu autism

- Pe cât posibil – copilul să beneficieze de *shadow*
- Are nevoie de pauze – oferiți-i-le!
- Dacă are nevoie de recompensă pentru a lucra – un aliment, o jucărie etc – permite-ți-i să le folosească
- Folosiți suportul vizual, concret de câte ori este posibil
- Descurajați atitudinile de hărțuire din partea copiilor tipici și lăudați gesturile de încurajare.